

Stanisław A. Sroka

Zapomniany przodek św. Stanisława Kostki

*

W archiwach miejskich Bardiowa, Preszowa i Koszyc występuje w latach 1515–1525 bliżej nieznany Stanisław Kostka z Rostkowa herbu Dąbrowa. W dotychczasowej literaturze jedyny znany Stanisław Kostka żyjący w tych latach to późniejszy podskarbi pruski i wojewoda chełmiński, który zmarł w 1555 r.¹ Nie może być on tożsamy z naszym „węgierskim” Stanisławem, albowiem interesujący mnie tutaj bliżej Stanisław Kostka umarł w połowie 1525 r.² Próbując umiejscowić naszą postać w tablicy genealogicznej rodu Kostków, należy zwrócić uwagę na zachowane w archiwum w Preszowie dwa dokumenty: z 16 grudnia 1525 r. (wystawiony przez króla Ludwika Jagiellończyka) i z 6 stycznia 1526 r. (wystawiony przez Jana Lasockiego, dworzanina króla Ludwika)³. Obydwa dokumenty dotyczą podziału spadku po Stanisławie Kostce, który niedawno umarł (*nuper defuncti*). W obydwu też dokumentach pojawia się rodzony brat Stanisława Kostki, Nawój, który przejął połowę pozostawionego przez Stanisława

¹ S. Bodniak, *Stanisław Kostka wojewoda chełmiński (1487–1555)*, „Rocznik Gdański” 1937, 11, s. 279–289; *Kostka Stanisław h. Dąbrowa (1487–1555)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 14, Wrocław 1968–1969, s. 356–357.

² Węgierskie Archiwum Krajowe w Budapeszcie, DF 271132; Štátny archív v Prešove, fond Magistrát mesta Prešova (dalej ŠOKA Prešov), nr 1194, 1195, 1201. Wojewody chełmińskiego nie można identyfikować z naszym Stanisławem jeszcze z jednego powodu. Stanisław Kostka, późniejszy wojewoda chełmiński, nie znał łaciny, gdy tymczasem nasz „węgierski” Stanisław wiele swoich listów, pisanych po łacinie, podpisywał formułą *manu propria*. Zob. m.in. ŠOKA Prešov, nr 1143; Štátny archív v Prešove, pobočka Bardejov, fond Magistrát mesta Bardejov (dalej ŠOKA Bardejov), nr 4891. Zob. też S. Bodniak, op. cit., s. 281.

³ ŠOKA Prešov, nr 1195, 1201.

dobytku. Wiemy zatem, że Stanisław Kostka miał brata Nawoja. Dzięki tej informacji możemy uznać, aczkolwiek bez stuprocentowej pewności, że odkryty w archiwaliach słowackich Stanisław był synem Jana Kostki, dziedzica i spadkobiercy dóbr rostkowskich, podsędka ziemi ciechanowskiej, a bratem Nawoja Kostki, absolwenta Uniwersytetu Krakowskiego, notariusza królewskiego i chorążego ciechanowskiego. Byłby zatem dziadkiem stryjecznym św. Stanisława Kostki⁴. W dotychczasowych opracowaniach dotyczących genealogii Kostków wspomina go jedynie Stanisław Bońkowski, który podaje, że umarł młodo⁵. Zapewne opuszczenie kraju i osiedlenie się na Węgrzech spowodowało, że o tym członku rodu Kostków zupełnie zapomniano. Nie wspomina go również pochodząca z połowy XVIII w. *Historia domus in Rostkow et Szttemberg Kostkarum*⁶. Dzieło to, napisane w Poznaniu przez pisarza jezuickiego, poświęcone jest głównie tej gałęzi Kostków, która osiadła w Prusach i pisała się ze Stembergu. Gałąź ta bierze swój początek od Jakuba Kostki, syna Nawoja (zm. 1468), podczas gdy druga gałąź Kostków, pisząca się z Rostkowa na Mazowszu, bierze swój początek od drugiego z synów Nawoja, Jana Kostki, podsędka ziemi ciechanowskiej⁷.

Trudno wyjaśnić, jakie okoliczności spowodowały wyjazd Kostki na Węgry, na których już w roku 1515 jest poświadczony źródłowo jako stolnik królewski. Być może dostanie się na dwór Władysława Jagiellończyka zawdzięczał swojemu kuzynowi i zarazem imiennikowi, Stanisławowi Kostce, który w tym właśnie roku już po raz drugi pojechał na Węgry w orszaku króla Zygmunta Starego udającego się na zjazd z cesarzem Maksymilianem w Wiedniu⁸. Poprzedni pobyt w kraju św. Stefana kuzyna naszego Stanisława miał miejsce w 1499 r., gdzie na dworze królewskim spędził kilka lat, na-

⁴ W. Dworzaczek, *Genealogia, tablice*, Warszawa 1959, tabl. 127.

⁵ S. Bońkowski, *Święty Stanisław Kostka*, Płock 1986, s. 25. Nie mogłem skorzystać z pracy J. Kostki, *Potomkowie Nawoja herbu Dąbrowa – ród Kostków*, Koszalin 1995, wydanej nakładem autora w aptekarskim nakładzie. Natomiast w wydanej ostatnio przez tego samego autora monografii rodu Kostków znajdujemy powtórzoną informację, że Stanisław umarł młodo i hipotetyczny, niepoparty źródłami, rok narodzin 1473. Zob. J. Kostka, *Kostkowie herbu Dąbrowa*, Koszalin 2010, s. 25.

⁶ Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Oddział Rękopisów, rkps 79.

⁷ K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. 5, Lipsk 1840, s. 292 n.; T. Glemma, *Piotr Kostka. Lata młodości i działalność polityczna 1532–1595*, Toruń 1959, s. 11 („Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, R. 61, z. 2); S. Bońkowski, *Święty Stanisław Kostka*, [w:] *Polscy święci*, t. 8, Warszawa 1987, s. 143–144. O Nawoju z Rostkowa (zm. 1468), protoplaście rodu Kostków, zob. J. Piętka, *Mazowiecka elita feudalna późnego średniowiecza*, Warszawa 1975, s. 118–119.

⁸ S. Bodniak, op. cit., s. 282.

bywając dworskiej ogłady⁹. Zapewne nawiązane wówczas znajomości, jak i późniejsza służba na dworach polskich władców (Aleksandra i Zygmunta) przyczyniły się nie tylko do rozwoju jego własnej kariery, ale być może były pomocne także przy wspieraniu swoich krewniaków. Wydaje się zatem dosyć prawdopodobne, że to noszący takie samo imię kuzyn stał za „węgierską karierą” bohatera niniejszego szkicu.

W archiwum w Bardiowie zachował się spisany 6 grudnia 1515 r. testament Mikołaja Balińskiego, którego jednym z egzekutorów był Stanisław Kostka, wówczas stolnik królewski¹⁰. Testator, w obecności Piotra Czipsera plebana bardziowskiego, Grzegorza prezbitera, swojego spowiednika, rychtarza Andrzeja Rawbera, Marcina Weitlanda ławnika i Fabiana notariusza miejskiego legował swojemu bratu Krzysztofowi 100 florenów, które miały zostać zdeponowane u Kostki. Sam Stanisław miał otrzymać od Balińskiego jednego konia wraz z siodłem tzw. francuskim¹¹, którego to konia wcześniej tenże Baliński kupił od Stanisława. Nadto Kostce został zapisany pozłacany pektorał wykonany z sukna *scharlok*. Swojemu słudze Wojciechowi Ocieskiemu za wierne służby legował Baliński innego konia wraz z siodłem, nadto kuszę *cum tractorio* oraz różnego rodzaju szaty, zaś z 22,5 florenów, które miał zdeponować do końca roku u Stanisława Kostki pewien dłużnik, 10 zapisał temuż słudze. Kostce, jako jednemu z egzekutorów testamentu, została powierzona piecza nad rodziną testatora mieszkającą w Budzie¹².

Na jednym z listów, zachowanych w bardziowskim archiwum, a pochodzącym z 1518 r., Stanisław Kostka występuje z tytułem *cancellarius regie maiestatis*. W liście tym, pisanym w Preszowie, zwrócił się do rady miasta Lewoczy z informacją, że dopiero co wrócił z Budy i bardzo chętnie przyjechałby do nich z przywiezionymi ze stolicy królewskimi listami, lecz niestety poczuł się źle, co uniemożliwia mu przyjazd¹³. Prosił zatem rajców tamtejszych, by czym szybciej przyjechali do niego do Preszowa odebrać przeznaczone dla

⁹ Ibidem, s. 281.

¹⁰ ŠOKA Bardejov, nr 4563.

¹¹ O rodzajach dawnych siodła zob. Z. Żygulski (jun.), *Ze studiów nad dawną sztuką siodlarską*, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie” 1959, 5, s. 41–108.

¹² ŠOKA Bardejov, nr 4563: „Item ad omnia superius legata et testata et presentim ad ea, que Bude in testudine sua vel extra habent, elegit sibi executorem sepememoratium dominum Stanislaum Koztka dapiferum regie maiestatis”.

¹³ ŠOKA Bardejov, nr 4822.

nich wspomniane listy oraz wysłuchać jego uwag, które chce im przekazać. Niestety, nie dysponujemy innymi źródłami, które by potwierdziły wykonywanie przez Kostkę funkcji kanclerza. Z pomocą nie przychodzi również dotychczasowa literatura węgierska, która nie dysponuje nowoczesnymi wykazami urzędników z doby panowania Jagiellonów na Węgrzech¹⁴.

W roku 1519 r. Stanisław Kostka kwitował miasto Bardiów z otrzymanej sumy 150 florenów tytułem podatku należnego królowi. Zachowany w archiwum bardziowskim dokument jest opatrzony odcisniętą pieczęcią wystawcy z herbem Dąbrowa (podkowa z krzyżykiem na barku oraz dwoma krzyżykami na końcu podkowy)¹⁵. Jak wynika z listu napisanego 8 maja 1519 r. przez rajców bardziowskich do swoich odpowiedników w Preszowie Kostka napotkał początkowo w Bardiowie na pewne trudności z otrzymaniem pieniędzy z powodu wyjazdu włodarzy miasta do Budy¹⁶. Sprawa skończyła się jednak, jak świadczy przywołany wyżej dokument, pomyślnie i Kostka otrzymał należną kwotę. Tego samego roku pokwitował też przyjęcie 150 florenów podatku od miasta Preszowa¹⁷. Dwa lata później Kostka zostaje świeckim administratorem biskupstwa weszprymskiego¹⁸. Ówczesny biskup Paweł Várdai, który stolec biskupi w Weszprymie objął w tym właśnie 1521 r., był równocześnie królewskim podskarbisem¹⁹. Obowiązki na dworze uniemożliwiały mu zarządzanie diecezją, stąd biskupstwem zarządzał Stani-

¹⁴ J. Fögel, *II. Lajos udvartartása 1516–1526*, Budapest 1917, s. 40 nie wymienia Kostki jako kanclerza.

¹⁵ ŠOKA Bardejov, nr 4891: „Ego Stanislaus Kostka de Rostkowo recognosco per presentes, quod levavi ab circumspectis et prudentibus civibus de Bartwa fl. centum et quinquaginta pro censu sancti Michaelis, super quibus illos quitatos et expeditos reddo, vim et potestatem regie maiestatis et domini thesaurarii manu mea propria consignatarus anno 1519”. Potwierdzenie zostało spisane osobiście przez Kostkę, co potwierdza zamieszczony podpis *manu mea propria consignatarus*, napisany tą samą ręką co reszta tekstu. Na temat herbu Dąbrowa zob. J. Szymański, *Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*, Warszawa 1993, s. 107.

¹⁶ *Eperjes szabad királyi város levéltára 1245–1526*, red. B. Iványi, Szeged 1931, nr 1233.

¹⁷ Ibidem, nr 1244. W listopadzie roku 1520 Kostka zwrócił się do miast Bańskiej Szczawnicy i Bańskiej Bystrzycy z prośbą o nadesłanie obiecanych 150 florenów. Osobiście jednak tam nie pofatygował się, przynajmniej nie potwierdza tego skromnie zachowana baza źródłowa. Węgierskie Archiwum Krajowe w Budapeszcie, DL 47384. List ten zaopatrzony jest w piękną pieczęć Stanisława Kostki, odcisniętą na papierze, z herbem Dąbrowa i inicjałami S.K.

¹⁸ ŠOKA Bardejov, nr 5017: „Stanislaus Kostka administrator episcopatus Wesprimensis”; ŠOKA Prešov, nr 1052.

¹⁹ F. Soós, *Magyarország kincstartói 1340–1540*, Budapest 1999, s. 16, 60–61, 64.

sław Kostka, ówczesny dworzanin króla (*aulicus*)²⁰. Nie jesteśmy w stanie nic powiedzieć, z powodu milczenia źródeł, na temat zarządzania przez Kostkę biskupstwem weszprymskim. Wiemy natomiast, że równocześnie Kostka krążył, głównie po terenie Górnych Węgier, i wzorem lat ubiegłych, pobierał należne skarbowi królewskiemu podatki od miast. Potwierdzenia takie wystawił dla Bardiowa i Preszowa²¹. Jako królewskiego dworzanina spotykamy go także na dworze w Budzie²². Wedle badań Andrása Kubinyiego w pierwszej połowie 1525 r. było na dworze 227 osób, których można zaliczyć do dworzan²³. Występowali oni z różnymi określeniami, najczęściej jako *familiaris, cubicularius, dapifer, aulicus, iuuenis, curialis*. Jedna piąta z nich nie przebywała na dworze, lecz służyła w różnych stronach Węgier²⁴. Z pewnością do tej grupy zaliczyć można też naszego Stanisława Kostkę,

²⁰ *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis*, t. 4: (1492–1526), red. J. Lukcsics, Budapestini 1907, s. XXXII; I. Sugár, *Az egri püspökség története*, Budapest 1984, s. 218. Warto dodać, że w 1412 r. świeckim gubernatorem tegoż samego biskupstwa w Veszprém był przez krótki czas książę mazowiecki Siemowit III. Zob. P. Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, t. 1, Budapest 1996, s. 78; C. N. Tóth, *A világi igazgatás Magyarországon a Zsigmond-korban, különös tekintettel Veszprém megyére*, [w:] *Egyház-és igazgatástörtéti tanulmányok a veszprémi püspőség 1009. évi adománylevele tiszteletére*, red. I. Hermann, B. Karlinsky, Veszprém 2010, s. 333.

²¹ ŠOKA Bardejov, nr 5020, 5054, 5075/a; ŠOKA Prešov, nr 1052, 1069. Zapłatę podatku królewskiego przez miasto Bardiów potwierdzają też, niezależnie od pokwitowań wystawionych przez Kostkę, księgi wydatków miejskich z lat 1515, 1519, 1521 i 1524. Dowodzą one, że Bardiów był zobowiązany uiszczać podatek do skarbu królewskiego w wysokości 300 florenów rocznie, w dwóch ratach po 150 florenów, płatnych na dzień św. Jerzego i św. Michała. Zob. ŠOKA Bardejov, nr 4570, s. 14–15 (wydatki z 1515 r.); nr 4893, s. 7, 9 (wydatki z 1519 r.); nr 5100, s. 4, 8 (wydatki z 1521 r.). Zazwyczaj też miasto starało się przekazać Stanisławowi Kostce jako królewskiemu poborcy niewielki upominek w postaci sprzętów (chochle) czy piwa. W 1519 r. były to 4 chochle i dwa achtele piwa (ŠOKA Bardejov, nr 4893, s. 5, 9, 10), zaś w 1521 r. dwa achtele piwa (ŠOKA Bardejov, nr 5100, s. 8). O roku 1524 zob. niżej.

²² ŠOKA Prešov, nr 1061. Itinerarium Kostki w 1521 r. wyglądało następująco: 13 I: Buda, 3–6 II: Preszów, 28 VI: Buda, 3–8 X: Preszów. Wynika z niego, że Kostka, zapewne z racji swego polskiego pochodzenia, był wykorzystywany do załatwiania spraw dworskich na północnej granicy Królestwa Węgier, głównie w Szaryszu. Zob. też J. Fögel, op. cit., s. 59.

²³ A. Kubinyi, *A királyi udvar élete a Jagelló-korban*, [w:] *Kelet és Nyugat között. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére*, red. L. Koszta, Szeged 1995, s. 321. To samo w języku niemieckim: *Der königliche Hof als Integrationszentrum Ungarns von der Mitte des 15. bis zum ersten Drittel des 16. Jahrhunderts und sein Einfluß auf die städtische Entwicklung Budas*, [w:] *Metropolen im Wandel: Zentralität in Ostmitteleuropa an der Wende vom Mittelalter zur Neuzeit*, red. E. Engel, K. Lambrecht, H. Nogosseck, Berlin 1995, s. 145–162 (Forschungen zur Geschichte und Kultur des östlichen Mitteleuropa).

²⁴ A. Kubinyi, op. cit., s. 321.

choć, jak wspomniałem, bywał też na dworze królewskim w Budzie, co poświadczają pisane stamtąd jego listy. Kostka należał do całkiem sporej grupy Polaków, którzy szukali zapewne lepszego życia na dworze króla węgierskiego. Wedle przywołanego przed momentem badacza węgierskiego Andrása Kubinyiego, w okresie od 12 stycznia do 16 lipca 1525 r. służyły na dworze 73 osoby określane mianem *cubicularius*, spośród których 39 to Węgrzy, pozostałe zaś 34 osoby rekrutowały się spośród Czechów, Polaków bądź Niemców²⁵. Spośród Polaków, oprócz Kostki, spotykamy m.in. Lasockich (Jana Feliksa i Marcina), Jana Pileckiego i Andrzeja Trepkę z Obrazowic²⁶.

W 1523 r. Stanisław Kostka jest poświadczony jako poborca tricesimy w Koszycach²⁷. Podatek ten istniał na Węgrzech już od XIII w., ale dopiero w 1405 r. Zygmunt Luksemburski uporządkował go w dekreście dla miast węgierskich. Wedle tego rozporządzenia tricesima miała wynosić $\frac{1}{30}$ wartości towaru (3,33%) i należało ją uiszczać zarówno od towarów wwożonych, jak i wywożonych z Królestwa Węgier²⁸. Po śmierci Luksemburga, w nowej sytuacji politycznej, wymiar tricesimy uległ podwyższeniu do 5%, zatem tricesima zamieniła się w praktyce w vigesimę, czyli $\frac{1}{20}$ wartość danego towaru podlegającego ocłeniu²⁹. Zazwyczaj poborcy tricesimy byli powszechnie znienawidzeni ze względu na to, że dopuszczali się wielu nadużyć. Dowodzi tego najlepiej korespondencja zachowana w archiwum w Bardiowie pomiędzy kupcami z miasteczek małopolskich a radą tegoż miasta, w której wymienia się olbrzymią liczbę niegodziwych zachowań poborców tego podatku³⁰. Występujące nadużycia nie świadczą wcale, że podobnie postępował Stanisław Kostka, jako poborca tricesimy. Zresztą poza jednym wspomnianym listem nie pojawia się on więcej z tym tytułem. W 1524 r. Kostka znów pobierał podatek królewski od miast Górnych Wę-

²⁵ Ibidem, s. 319, przyp. 59.

²⁶ Ibidem, s. 319–323; Andrzej Trepka, mimo że był Polakiem, w 1516 r. stał na czele dworzan czeskich. Zob. *Kassa város levéltárából*, red. L. Kemény, „Történelmi Társaság” 1898, s. 727: „Ego Andreas Trepka capitaneus aulicorum Bohemorum regie maiestatis”.

²⁷ ŠOKA Bardejov, nr 5251: „Stanislaus Kostka tricesimator Cassoviensis”.

²⁸ *Decreta regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457*, red. F. Döry, G. Bónis, V. Bácskai, Budapest 1976, s. 205–206.

²⁹ P. Zs. Pách, *Hogyan lett a harmincadvámából huszad? (1436–1457)*, „Történelmi Szemle” 1995, 37, s. 257, przyp. 3; S. A. Sroka, *Średniowieczny Bardiów i jego kontakty z Małopolską*, Kraków 2010, s. 17–18.

³⁰ S. A. Sroka, *Rozboje na pograniczu polsko-węgierskim w XV wieku*, „Studia Historyczne” 2002, 45, s. 251–260; idem, *Średniowieczny Bardiów*, s. 86–98.

gier. Przechowały się do naszych czasów potwierdzenia wystawione dla Bardiowa³¹ i Preszowa³².

Stanisław Kostka zginął tragicznie przed 6 lipca 1525 r. O jego śmierci, bez podania bliższych szczegółów, informuje list z tego dnia króla Ludwika II Jagiellończyka skierowany do Koszyc³³. Kostka zmarł bezpotomnie (*per defectum seminis*), dlatego też zgodnie z prawem węgierskim jego majątek przeszedł do domeny królewskiej³⁴. Dnia 8 sierpnia tegoż roku król Ludwik ponownie pisał do Koszyc, tym razem uspokajał zatrwożonych mieszczan koszyckich, którzy byli wierzycielami zmarłego Stanisława³⁵. Biorąc pod uwagę fakt, że Kostka swoją zawodową aktywność skutecznie realizował głównie w trzech miastach górnówęgierskich: Koszycach, Preszowie i Bardiowie, król Ludwik 17 października 1525 r. wystosował do tych miast listy, w których donosił, że upoważnił ochmistrza dworu, Andrzeja Trepkę z Obrazowic do ustalenia pozostawionego przez zmarłego Kostkę dobytku. Zobligował zarazem rajców tych miast do poinformowania Trepki o pozostawionym w ich mieście ewentualnym dobytku zmarłego dworzanina³⁶. W archiwum w Preszowie zachował się wykaz rzeczy po zmarłym Kostce sporządzony przez władze miasta na polecenie króla. Pozostawiony majątek, zdeponowany u kilku mieszczan preszowskich, to różnego rodzaju przedmioty i rzeczy osobiste,

³¹ ŠOKA Bardejov, nr 5294. Tego samego dnia, 11 kwietnia 1524 r., wpisano do ksiąg miejskich notę o przekazaniu przez miasto podatku w wysokości 150 florenów Stanisławowi Kostce. ŠOKA Bardejov, nr 5356, k. 2v: „Item solvimus 2a ante Tiburcii census nostros ordinarios pro festo s. Georgii ad manus domini Stanislai Koska fl. 150”. Drugą ratę, wrześniową, zapisano w księgach pod 27 września (ibidem, k. 4). Również w tym roku Kostka otrzymał od władz Bardiowa drobne upominki, które skrupulatnie zapisano w księgach. I tak 1 lutego dwie zwykłe chochle, 18 lipca zaś dwie srebrne chochle (ibidem, k. 2, 3v). Księga wydatków Bardiowa z 1524 r. dowodzi też intensywnej wymiany korespondencji pomiędzy Kostką a rajcami bardiowskimi. Pośląnczy udający się z listami do przebywającego na początku roku w Preszowie Kostki otrzymywali zazwyczaj na ten cel kilkanaście groszy z miejskiej kasy (ibidem, k. 2).

³² ŠOKA Prešov, nr 1143. Tutaj Kostka określony jest jako *aulicus regius*.

³³ Košice, Archiv mesta, Schwarzenbachiana, nr 1076. Korzystałem z fotografii Węgierskiego Archiwum Krajowego w Budapeszcie, DF 271132.

³⁴ Ibidem: „Quoniam universe pecunie et quelibet res quocumque nomine censeantur ac etiam credita condam Stanislai Kostka aulici nostri nuper, ut dicitur, interfecti, per mortem et defectum seminis eiusdem condam Stanislai ad nos iuxta approbatam huius regni nostri Hungarie consuetudinem devolute esse perhibentur”.

³⁵ Košice, Archiv mesta, Schwarzenbachiana, nr 1016. Korzystałem z fotografii Węgierskiego Archiwum Krajowego w Budapeszcie, DF 271076.

³⁶ Košice, Archiv mesta, Supplementum Schramianum. Korzystałem z fotografii tego dokumentu w Węgierskim Archiwum Krajowym w Budapeszcie, DF 271289.

mające charakter wyposażenia podróznego. Były wśród nich m.in.: 3 kobierce, z których dwa Kostka za życia przekazał już kościołowi parafialnemu pod wezwaniem św. Mikołaja, szuba podbita brzuskami lisimi, hazuka z tegoż samego sukna co szuba, ubiór krótki z adamaszku czarnego podbity grzbietami popielic, żupica podbita suknem białym, dwie koszule białe, para czarnych nogawic, pokrycie łoża z zielonego jedwabiu, dwa obrusy stare, worek ze skóry do przechowywania ubrań, uzda husarska, 3 pary skórzni tureckich (tzw. ciżmy), pudełko z 6 czarkami i miskami, przykrycie wozu z sukna czerwonego zgorzeleckiego, 2 berety, w tym jeden podbity starymi skórkami kunimi, 3 siodła, 4 konie. Nadto Kostka zastawił u pewnej osoby 12 beczek i 37 chochli, a u innych osób złoty łańcuch, dwa pierścienie i pieniądze³⁷. Dopiero 16 grudnia 1525 r. na dworze królewskim przed obliczem Ludwika II zjawili się osobiście Andrzej Trepka z Obrazowic, Jan i Feliks Lasoccy oraz

³⁷ ŠOKA Prešov, nr 1196/a. Korzystałem z fotografii tego dokumentu w Węgierskim Archiwum Krajowym w Budapeszcie, DF 229808: „Inventarium rerum et bonorum egregii quondam Stanislai Kozzka in civitate Epperyes et eius districtu ex mandato regie maiestatis, dominorum iudicis et iuratorum civium ibidem cura et diligentia conquisitorum. Apud Laurentium Czai hospitem et famulum dicti domini Stanislai ac prefate civitatis Epperyes concivem hec infrascripta inventa sunt: Tria tapeta, ex quibus duo adhuc vivens bis legavit et reliquit ecclesie parochiali s. Nicolai eiusdem civitatis, que et illuc data et translata sunt. Schubam dalmaci panni purpuriam grisei subductam ventribus vulpinis. Item aliam hasuccam de eodem panno. Item vestem brevem de damasco nigro subductam tergoribus variolinis. Item 1 supicza subductam panno albo. Item 2 camisias simplices. Item 1 par nigrarum caligarum. Item hasuclam nigram de pergeno. Item tecturam lecti de serico viridi. Item mensalia duo antiqua. Item saccum de corio, in quo servantur vestes. Item frenum huszaronis. Item duo kotergal. Item 3a paria ocrearum Thurcalium Sisma. Item futrale cum 6 scutellis et sex discis. Item tecturam curii de panno rubro Gorlicensi. Item 1 piretum subductum antiquum pellibus mardarinis (sic!). Item 1 piretum latum non subductum. Item 3 sella. Item 4 equi et unus venditus pro fl. 13, qui consumpti sunt in inquisitione bonorum eius per districtum et ad sustentacionem aliorum equorum expositi. Item apud dominum Melchiorum civem iuratum Epperiensem est una cuppa impignorata fl. 24. Item apud Franciscum confratrem ibidem concivem sunt debita fl. 300 minus 11 in monetis novis, ad quorum rationem dedit idem Franciscus domino Kozzka fl. in auro 100 et 12, quibus restitutis intendit ipse fl. 300 minus 11 in monetis novis persolvere. Item apud dominum Stanislauum de Berthold sunt impignorate cuppe 12, coclearia 37 pro fl. 200 monete antique et centum fl. monete nove. Item in Schmolniczia apud Jacobum Kreuzsal restant fl. quinquaginta. Item in Lublaw apud Alexandrum et Marczin vectores est impignorata una cathena aurea, duo annuli, sex fl. in auro et sex in moneta antiqua pro fl. 400 in antiqua similiter moneta. Reliquit item dominus Kozzka ab eisdem ad pignora prefata aliquot [...] plumbi. In hoc habet Kozzka fl. 150 minus gr. 13. Item Osualdus in Saros habet eidem Kozzka, sed nescitur quantum. Ibidem etiam una mulier habet fl. 8”. Dziękuję dr Marii Molendzie za konsultację nazw ubiorów i rzeczy użytkowych zawartych w powyższym spisie.

brat rodzony zmarłego Kostki, Nawój, aby podzielić pozostawiony przez Stanisława majątek³⁸. Wszyscy byli, z wyjątkiem Nawoja, dworzanami Ludwika II króla Węgier. Dobra zmarłego Kostki zostały podzielone po połowie: jedna pomiędzy Trepkę i braci Lasockich, druga zaś dla brata Nawoja. Kilka dni później, 18 grudnia 1525 r., król Ludwik wystosował ponownie listy do Kozszyc, Bardiowa i Preszowa z prośbą o zabezpieczenie znajdującego się w tych miastach dobytku po zmarłym Kostce i wydanie go osobom, które kilka dni wcześniej zawarły na dworze królewskim ugodę w sprawie podziału tego majątku³⁹. W dniu 1 stycznia 1526 r. Jan Lasocki i Nawój Kostka przebywali już

³⁸ ŠOKA Prešov, nr 1195. Korzystałem z fotografii tego dokumentu w Węgierskim Archiwum Krajowym w Budapeszcie, DF 229805. Tekst dokumentu jest następujący: „Nos Ludouicus Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. memorie commendamus per presentes literas nostras, quod fideles nostri magnificus Andreas Trepka magister curie nostre ac egregii Felix et Johannes Lezczky cubicularii nostri ab una et egregius Nouagius Kozka frater carnalis egregii quondam Stanislai similiter Kozka ab altera partibus coram nobis personaliter constituti de et super universis possessionibus porcionibusque ac iuribus possessoris empticiis videlicet aut impignoraticis nec non pecuniis et aliis quibuslibet rebus mobilibus et immobilibus eiusdem quondam Stanislai obviis in hoc regno et dominiis ac provinciis nostris existentibus, que et quas per defectum seminis nos per mortem et defectum seminis prefati magistro curie et cubiculariis nostris contulerimus, hoc modo concordaverunt, ut directa et equalis medietas universorum huiusmodi bonorum ac rerum et pecuniarum eisdem magistro curie et cubiculariis, altera medietas ipsi Nouagio Kozka fratri videlicet predicti quondam Stanislai cedat et assignari debeat, ita tamen, ut utraque pars communibus expensis laboret pro requirendis et recuperandis dictis bonis et pecuniis et parandis dictis bonis et pecuniis et aliis quibuslibet rebus mobilibus et immobilibus quocumque nomine vocitatis, de debitis quoque eiusdem quondam Stanislai equaliter debeat et teneatur satisfacere. In quorum testimonium presentes litteras nostras in simili forma utrique parti ad cautelam seorsum duximus concedendas. Datum Bude sabbato proximo post festum beati Lucie virginis et martyris anno Domini 1525”.

³⁹ ŠOKA Prešov, nr 1195/a. Korzystałem z fotografii tego listu w Węgierskim Archiwum Krajowym w Budapeszcie, DF 229806: „Ludouicus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudicibus, iuratis ceterisque civibus et inhabitatoribus civitatum nostrarum Cassouiensis, Bartphensis et Epperyses ac aliis equis statu et conditionibus hominibus obviis in hoc regno nostro et dominiis ac provinciis nostris existentibus, apud quorum videlicet manus res et bona egregii quondam Stanislai Kozka haberentur, salutem et gratiam. Mandamus fidelitati vestre harum serie fervensissime, ut vos iuxta illam unionem et concordiam, que ratione dictarum rerum et bonorum prefati Stanislai Kozka inter magnificum Andream Trepka magistrum curie nostre ac egregios Felicem et Joannem Lyezczky cubicularios nostros ab una et egregium Nouagium Kozka fratrem carnalem dicti Stanislai Kozka partibus ab alia coram nobis intercessat, easdem universas res et bona eiusdem Stanislai Kozka quocumque nomine appellata ad manus dictarum ambarum partium absque ullo subterfugio dare et assignare debeatis et teneamini. Et si quibus prefatus Stanislaus Kozka debitor remansisset, creditores eiusdem debita sua a predictis utrisque partibus requirant. Secus non facturi, presentibus

w Koszycach w celu przejęcia majątku po zmarłym Stanisławie. W wystawionym wtedy dokumencie złożyli rychtarzowi miasta pokwitowanie z wydane-go im przez miasto dobytku⁴⁰. Następnie udali się do Preszowa i 6 stycznia 1526 r. wystawili podobne pokwitowanie tamtejszym władzom⁴¹.

Postać Stanisława Kostki, przebywającego na Węgrzech w latach 1515–1525, dworzanina króla Ludwika II Jagiellończyka, jest dzisiaj zupełnie zapomniana. Był członkiem rodziny, która odegrała ważną rolę w dziejach Polski, a żyjący w XVI w. św. Stanisław Kostka, dzisiaj patron młodzieży, jest jej niewątpliwie najbardziej znanym przedstawicielem. Gdyby nie kilkanaście dokumentów i listów znajdujących się w archiwach Preszowa, Bardio-wa i Koszyc, nie wiedzielibyśmy, że dziadek stryjeczny późniejszego świętego przebywał na dworze węgierskim. Nie zrobił tam co prawda oszałamiającej kariery, niemniej jednak był zaufanym dworzaninem ostatniego Jagiello-na na tronie węgierskim, który, oprócz niezbyt zapewne wdzięcznej funkcji poborcy podatku królewskiego, był przez krótki czas kanclerzem Królestwa oraz świeckim gubernatorem biskupstwa weszprymskiego. Przebywał i umarł poza Polską, stąd też zupełnie został zapomniany wśród rozrodzonego licznie rodu Kostków.

---

perlectis exhibentes restitutus. Datum feria secunda proxima ante festum beati Thome Apostoli anno Domini 1525³⁷. Podobny w treści list zachował się w archiwum miasta Koszyc (fotografia w: Węgierskie Archiwum Krajowe w Budapeszcie, DF 271289). Nie zachował się natomiast tej treści dokument w archiwum w Bardio-wie.

⁴⁰ Košice, Archiv mesta, Schwarzenbachiana, nr 1120. Korzystałem z fotografii Węgierskiego Archiwum Krajowego w Budapeszcie, DF 271163.

⁴¹ ŠOKA Prešov, nr 1201.